

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

II. ÚS 546/2024-11

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Petra Molnára (sudca spravodajca) a sudcov Petra Straku a Ľuboša Szigetiho v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa **mesta Trenčín**, Mierové námestie 2, Trenčín, IČO 00 312 037, zastúpeného GARANT PARTNER legal, s. r. o., Einsteinova 21, Bratislava, proti rozsudku Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 4Obdo/68/2022, 4Obdo/69/2022 z 8. novembra 2023 takto

r o z h o d o l :

Ústavnú sťažnosť **o d m i e t a .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľa a napadnuté konanie

1. Sťažovateľ sa ústavnou sťažnosťou doručенou ústavnému súdu 8. februára 2024 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd napadnutým rozsudkom najvyššieho súdu označeným v záhlaví tohto uznesenia. Navrhuje, aby ústavný súd napadnutý rozsudok najvyššieho súdu zrušil, vec mu vrátil na ďalšie konanie a priznal mu náhradu trov konania pred ústavným súdom.

2. Z ústavnej sťažnosti a napadnutého rozhodnutia vyplýva, že žalobkyňa (Tatra Real Trade, a. s., Dunajská 25, Bratislava, IČO 35 729 465) sa pred Okresným súdom Trenčín žalobou domáha proti sťažovateľovi (ďalej aj „žalovaný“) zaplata sumy 1 914 813,17 eur s príslušenstvom. Právnym titulom sú bezdôvodné obohatenie (zaplatená zábezpeka a preddavky), náhrada škody (pozostávajúca z vynaložených nákladov) a ušlý zisk (nemožnosť iného využívania investícií) vzniknuté v súvislosti s chybným plnením žalovaného zo zmluvných vzťahov a porušením povinností žalovaného. Na základe zmluvy č. 318/2007 o zriadení vecného bremena z 11. apríla 2008 a zmluvy č. 319/2007 o uzatvorení budúcej kúpnej zmluvy z 11. apríla 2008 (ďalej len „predmetné zmluvy“) malo dôjsť k realizácii investície v podobe stavby a prevádzkovania podzemných garáží, k čomu nedošlo pre neskoršie zistený archeologický nález a jeho vyhlásenie za národnú kultúrnu pamiatku.

3. Okresný súd rozsudkom č. k. 38 Cb 130/2010-823 z 20. júna 2012 (ďalej aj „prvý rozsudok“) uložil žalovanému povinnosť zaplatiť žalobkyni sumu 225 492,92 eur s úrokom z omeškania, v časti o zaplatenie sumy 1 689 320,20 eur s úrokom z omeškania žalobu zamietol a žalobkyňu zaviazal zaplatiť sťažovateľke 76 % trov konania. Tento rozsudok bol potvrdený rozsudkom Krajského súdu v Trenčíne č. k. 16 Cob 126/2012-1005 zo 16. septembra 2014 (spolu s prvým rozsudkom ďalej aj „pôvodné rozsudky“) a žalobkyni bola uložená povinnosť zaplatiť sťažovateľovi náhradu trov odvolacieho konania.

4. Ústavný súd nálezom sp. zn. I. ÚS 184/2015 z 26. augusta 2015 (ďalej len „prvý nález“) vyslovil porušenie základného práva žalobkyne na súdnu ochranu, práva na spravodlivé súdne konanie a základného práva na ochranu majetku rozsudkom krajského súdu sp. zn. 16Cob/126/2012 zo 16. septembra 2014 v spojení s prvým rozsudkom okresného súdu v časti zamietajúcej žalobu. V tomto rozsahu ústavný súd obidva pôvodné rozsudky zrušil a vec vrátil okresnému súdu na ďalšie konanie.

5. Následne okresný súd čiastočným rozsudkom č. k. 38Cb/130/2010-1114 z 10. novembra 2016 uložil sťažovateľke povinnosť zaplatiť žalobkyni sumu 64 411,48 eur s úrokom z omeškania a medzitýmnym rozsudkom č. k. 38Cb/130/2010-1154 z 10. novembra 2016 uznal žalobkyňou uplatnený nárok na náhradu škody za obdobie od októbra 2009 do decembra 2011 z titulu náhrady skutočnej škody a ušlého zisku (ďalej len „nové rozsudky“). Krajský súd rozsudkami č. k. 16Cob/22/2017-1303 a č. k. 16Cob/23/2017-1318 z 13. júna 2018 nové rozsudky okresného súdu potvrdil (ďalej len „rozsudky odvolacieho súdu“).

6. Na základe dovolania sťažovateľa najvyšší súd uznesením sp. zn. 4Obdo/6/2020, 4Obdo/7/2020 z 29. mája 2020 (ďalej len „kasačné uznesenie najvyššieho súdu“) zrušil rozsudky odvolacieho súdu aj nové rozsudky okresného súdu a vec vrátil okresnému súdu na ďalšie konanie. Po ustálení, že sťažovateľ v dovolaniach vymedzil právnu otázku spôsobom zodpovedajúcim § 421 ods. 1 písm. a) Civilného sporového poriadku (ďalej aj „CSP“) a že dovolania sú prípustné, zhrnul nosné závery pôvodných rozsudkov o absolútnej neplatnosti predmetných zmlúv a o občianskoprávnom režime záväzkových vzťahov z nich vyplývajúcich. Skonštatoval, že v ďalšom konaní po prvom náleze ústavného súdu boli zmluvy posúdené ako platne uzatvorené podľa Obchodného zákonníka, keďže súd deklaroval, že sa nimi zabezpečovali verejné potreby. Najvyšší súd považoval posúdenie (ne)platnosti predmetných zmlúv za prejudiciálnu otázku, od ktorej vyriešenia závisí rozhodnutie vo veci samej. V tej súvislosti dal do pozornosti uznesenia najvyššieho súdu sp. zn. 1Cdo/44/2010 z 31. januára 2012 [publikované v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu a súdov Slovenskej republiky č. 3/2013 pod č. 40 (R 40/2013)] a sp. zn. 1Cdo/133/2009 z 29. apríla 2010, z ktorých citoval právnu vetu, resp. časti odôvodnení aplikovateľné na rozhodovanú vec.

7. Podľa najvyššieho súdu okresný súd a krajský súd po vrátení veci z ústavného súdu nepochybne postupovali v intenciách záverov prijatého nálezu. Najvyšší súd poukázal na význam princípu právnej istoty vyjadreného v čl. 2 ods. 2 CSP, zásadu minimalizácie zásahov do právomocí iných orgánov verejnej moci zo strany ústavného súdu a na jeho judikatúru vo vzťahu k preskúmvaniu skutkových a právnych záverov všeobecného súdu. Ústavný súd zaradil medzi najvyššie súdne authority. Uviedol však, že pre rozhodovaciu činnosť súdov nižších inštancií je v zmysle Civilného sporového poriadku osobitne významná rozhodovacia činnosť najvyššieho súdu. Odcitoval právnu vetu rozhodnutia najvyššieho súdu sp. zn. 6Cdo/29/2017 z 24. januára 2018 (R 71/2018). Uzavrel,

že pod pojem ustálenej rozhodovacej praxe nemožno zahrnúť rozhodnutia ústavných súdov Slovenskej republiky ani Českej republiky. Pre krajský súd ako odvolací súd mali byť pri posudzovaní otázky prejudiciality a nadväzujúcej otázky platnosti či neplatnosti predmetných zmlúv, ako aj voľby právneho režimu rozhodujúce rozhodnutia najvyššieho súdu. Ten je najvyššou súdnou autoritou, vo vzťahu ku ktorej zákonodarca zakotvil povinnosť dbať o jednotný výklad a používanie zákonov, prijímať stanoviská k zjednocovaniu výkladov zákonov a iných všeobecne záväzných právnych predpisov a zverejňovať súdne rozhodnutia zásadného významu.

8. Z uvedených dôvodov, ak krajský súd nezohľadnil zásadu a účinky prejudiciality a z už právoplatne vyriešenej otázky neplatnosti zmlúv a právneho režimu ich vzťahu nevychádzal, potom podľa najvyššieho súdu žalovaný opodstatnene namieta odklon odvolacieho súdu od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu a nesprávne právne posúdenie súdmi nižšej inštancie. Dovolanie žalovaného preto najvyšší súd považoval za prípustné a dôvodné, čo odôvodňuje zrušenie rozsudkov odvolacieho súdu. Dôvody zrušenia sa vzťahujú aj na nové rozsudky, preto s prihliadnutím na zásadu hospodárnosti a rýchlosti konania ich zrušil a vec vrátil okresnému súdu.

9. Žalobkyňa podala proti tomuto kasačnému uzneseniu najvyššieho súdu ústavnú sťažnosť, o ktorom rozhodol ústavný súd nálezom č. k. IV. ÚS 588/2021-53 z 1. februára 2022 (ďalej len „druhý nález“) tak, že kasačné uznesenie najvyššieho súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie a rozhodnutie z dôvodu porušenia práva žalobkyne na spravodlivý proces. V podstatnom konštatoval, že došlo k porušeniu princípu právnej istoty sťažovateľky a k porušeniu práva na dostatočné odôvodnenie rozhodnutia, ktorým najvyšší súd nedal odpoveď na relevantné námietky sťažovateľky. Najvyšší súd zrušil už právoplatné rozhodnutia všeobecných súdov (rozsudky odvolacieho súdu aj nové rozsudky okresného súdu) bez toho, aby vecne, zrozumiteľne a kvalifikovane odôvodnil, prečo by sudy nižšej inštancie nemali rešpektovať kasačnú záväznosť právneho názoru ústavného súdu vyjadreného v predchádzajúcom náleze. Právne otázky považované žalovaným (a najvyšším súdom) za prejudiciálne vyriešené boli vecne prehodnotené ústavným súdom v predchádzajúcom náleze. Aj keby ústavný súd akceptoval názor najvyššieho súdu o prejudicialite (ktorý však neakceptuje), nemožno opomenúť, že ústavný súd predchádzajúcim nálezom zrušil (už právoplatné) pôvodné rozsudky, čím prelomil možnú prejudicialitu odlišným právnym posúdením právneho vzťahu medzi sporovými stranami s kasačnými účinkami pre všeobecné sudy. Možnosť výnimky z prejudiciality v dôsledku uplatnenia mimoriadnych opravných prostriedkov predpokladá aj najvyšším súdom citované uznesenie sp. zn. 1Cdo/133/2009 z 29. apríla 2010. Navyše, účinky kasačnej záväznosti nálezu ústavného súdu zaväzujú všeobecný súd, ktorý vo veci konal, a to najmä v prípade, keď nedošlo k zmene právnej úpravy ani k zmene skutkových okolností a ústavný súd vo veci rozhodol meritórne a svoj právny názor jednoznačne formuloval (I. ÚS 89/2017).

10. Vychádzajúc z uvedeného, ústavný súd dospel k záveru, že nález ústavného súdu predstavuje definitívne riešenie ústavnoprávnych otázok v konkrétnej veci, preto ho musí dotknutý všeobecný súd v plnom rozsahu akceptovať. Ústavnoprávny výklad vyložený v náleze musí všeobecný súd rešpektovať bez ohľadu na eventuálnu subjektívnu pochybnosť o jeho správnosti. Najvyšší súd v prejednávanej veci absolútne nezohľadnil závažnú skutočnosť, že okresný súd a krajský súd boli ako priami adresáti prvého nálezu viazaní právnym názorom ústavného súdu [podľa § 56 ods. 6 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu

Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení účinnom do 28. februára 2019, resp. následne podľa § 134 ods. 1 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“)]. Navyše, pre všetky sudy je viazanosť rozhodnutiami ústavného súdu v otázke základných ľudských práv a slobôd vyjadrená aj v § 193 CSP. Najvyšší súd, úplne ignorujúc kasačnú záväznosť predchádzajúceho nálezu ústavného súdu, postavil okresný súd napadnutým rozhodnutím do rozporuplnej pozície, keď mal súčasne povinnosť rešpektovať vzájomne sa vylučujúce právne závery ústavného súdu a dovolacieho súdu, čo je neakceptovateľné. Ústavný súd *a priori* nevylúčil možnosť, aby aj záväzné závery jeho nálezu boli v pokračujúcom spore neskôr modifikované, takýto postup ale vyžaduje zásadne odlišné dôvody než len odkaz na vlastnú rozhodovaciu prax najvyššieho súdu. Takýmito dôvodmi môže byť už spomínaná podstatná zmena v skutkových zisteniach, ktoré tvorili základ zrušujúceho aj zrušovaného rozhodnutia, alebo zmena právnej úpravy, ku ktorej došlo po vydaní nálezu. Dôvodom môže byť aj zásadný judikatúrny posun v otázke, ktorá v čase pôvodného rozhodovania nebola ešte vyriešená.

11. Po vrátení veci ústavným súdom najvyšší súd opätovne rozhodol napadnutým rozsudkom tak, že dovolania sťažovateľa proti rozsudkom odvolacieho súdu zamietol. Konštatoval, že, vychádzajúc z odôvodnenia druhého nálezu a právnej záväznosti prvého nálezu, je možné uzavrieť v celom rozsahu odpoveď na podanú dovoláciu otázku sťažovateľky (prejudicialita) a jej dovolacie námietky (bod 83 napadnutého rozsudku). Ústavný súd prvým nálezom prelomil možnú prejudicialitu odlišným právnym posúdením právneho vzťahu s účinkami kasačnej záväznosti pre všeobecné sudy. Druhým nálezom zdôraznil účinky kasačnej záväznosti meritórneho rozhodnutia ústavného súdu. V nadväznosti na to konštatoval, že úlohou dovolacieho súdu bolo posúdiť, či dovolanie podané sťažovateľom pre tvrdené nesprávne právne posúdenie veci a odklon od ustálenej súdnej praxe podľa § 421 ods. 1 písm. a) CSP je dôvodné alebo nie, keďže dovolací dôvod zmätočnosti podľa § 420 CSP nebol uplatnený. Najvyšší súd vec uzavrel konštatovaním nedôvodnosti podaných dovolaní sťažovateľom, keď dospel k záveru, že čiastočne právoplatný prvý rozsudok okresného súdu (pozri bod 3 tohto nálezu) po prvom náleze ústavného súdu nepredstavuje prekážku *res iudicata* vo vzťahu k predbežným otázkam týkajúcim sa rozhodovania v zostávajúcej časti žaloby (bod 89 napadnutého rozsudku). Dovolací súd v zhode so záväzným právnym názorom vysloveným v druhom náleze ústavného súdu dospel k záveru, že odvolací súd otázku právnej záväznosti prvého nálezu ústavného súdu správne právne posúdil. V nadväznosti na uvedené dodal, že nemožno vysloviť záver o právoplatnom vyriešení právnej otázky medzi sporovými stranami iba na základe existencie právoplatného výroku o priznaní peňažnej sumy predstavujúcej časť predmetu sporu, keď spor o ďalšej časti sporu pokračuje a jeho výsledok závisí od sporného posúdenia veci, najmä ak časť už právoplatne priznanej sumy a príslušenstva predstavuje takú časť celkového nároku žalobcu, ktorá by mu bola priznaná aj pri opačnom posúdení sporných právnych otázok (bod 93 napadnutého rozsudku). Najvyšší súd preto dovolania sťažovateľa ako nedôvodné zamietol podľa § 448 CSP.

12. Sťažovateľ v sťažnosti namieta, že napadnutým rozsudkom najvyššieho súdu došlo k porušeniu jeho označených práv na spravodlivý proces. Vyjadruje kritiku vo vzťahu ku kasačnému nálezu ústavného súdu, ktorý podľa jeho názoru porušuje ústavným súdom proklamovaný princíp subsidiarity. V nadväznosti na uvedené kritizuje aj jeho akceptáciu zo strany najvyššieho súdu, ktorý nazýva „kopernikovským“ obratom, z čoho vyvodzuje arbitrárnosť napadnutého rozsudku.

Vo svojej podstate ide o kritiku prvého nálezu, ktorý v rozpore s princípom subsidiarity a zdržanlivosti zaujal stanovisko k hmotnoprávnym otázkam, ktoré sú vyhradené všeobecným súdom. Arbitrárnosť napadnutého rozsudku vidí v porušení základných princípov právneho štátu v dvoch smeroch: v porušení zásady právnej istoty zahŕňajúcej predvídateľnosť súdnych rozhodnutí a zásady del'by moci v súvislosti s nerešpektovaním princípu subsidiarity v prípade prvého nálezu.

II.

Predbežné prerokovanie ústavnej sťažnosti

13. Ústavný súd ústavnú sťažnosť sťažovateľa predbežne prerokoval na neverejnom zasadnutí senátu ústavného súdu podľa § 56 ods. 1 zákona o ústavnom súde a zisťoval, či ústavná sťažnosť obsahuje všeobecné náležitosti podania (§ 39 zákona o ústavnom súde), všeobecné náležitosti návrhu na začatie konania (§ 43 zákona o ústavnom súde), osobitné náležitosti ústavnej sťažnosti (§ 123, § 124 a § 132 ods. 1 a 2 zákona o ústavnom súde) a či nie sú dané dôvody na jej odmietnutie podľa § 56 ods. 2 zákona o ústavnom súde.

14. Ústavný súd po preskúmaní veci konštatuje, že kritika a výhrady sťažovateľa nie sú spôsobilé spochybníť ústavnú udržateľnosť napadnutého rozsudku najvyššieho súdu a tam prijatého riešenia konfliktu tzv. kasačnej záväznosti nálezu ústavného súdu v spojitosti s tvrdenou prejudicialitou. Jej základ mal byť v prvom čiastočnom rozsudku okresného súdu, ktorý okrem iného pri posúdení dôvodnosti časti nároku posudzoval aj režim právneho vzťahu medzi žalobkyňou a sťažovateľom. Ústavný súd už v prvom náleze konštatoval, že pre posúdenie danosti parciálneho nároku, o ktorom bolo právoplatne rozhodnuté prvým čiastočným rozsudkom okresného súdu, bolo nepodstatné, či šlo o záväzkový vzťah podľa Občianskeho zákonníka alebo Obchodného zákonníka, pretože aj v jednom aj v druhom režime tento konkrétny nárok na plnenie bol dôvodný a súd by rozhodol rovnako. Rovnako pre jeho uplatnenie nebolo podstatné, či šlo o platnú alebo neplatnú zmluvu. Je pravdou, že ústavný súd svojím posúdením sa neštandardne vyjadril aj k hmotnoprávnemu posúdeniu veci, ktoré bolo pre všeobecné súdy konajúce v danej veci právne záväzné (kasačná záväznosť), avšak uvedené ešte neznamená, že v konaní po vydaní prvého nálezu už nebol priestor na spochybnenie prijatých záverov ústavného súdu, a to vykonaním ďalšieho dokazovania alebo vyvrátenia premís, z ktorých ústavný súd pri formulovaní svojich záverov vychádzal. Sťažovateľ však svoju argumentáciu v konaní po prvom náleze ústavného súdu a neskôr aj samotné dovolanie založil na tvrdení prejudicialite, ktorá mala založiť nesprávne právne posúdenie veci, hoci si bol vedomý skutočnosti, že ústavný súd z už uvedených dôvodov (v prvom náleze) prejudicialitu v tomto prípade neakceptoval a zaujal právne záväzné stanovisko k hmotnoprávnym aspektom veci. Keď následne najvyšší súd pri posudzovaní dovolania sťažovateľa (zjednodušene povedané) ignoroval skutočnosť, že vo veci bol vydaný nález so záväzným stanoviskom ku konkrétnym hmotnoprávnym otázkam, dopustil sa arbitrárnosti, na ktorú musel ústavný súd reagovať. Po zrušení skoršieho dovolacieho rozhodnutia najvyššieho súdu druhým nálezom ústavného súdu vzhľadom na jediný sťažovateľom uplatnený dovolací dôvod už nebol daný priestor na odlišný výsledok dovolacieho konania, ako bol prijatý. Inými slovami, na odlišné posúdenie uplatneného dovolacieho dôvodu sťažovateľa v rámci prijatých záverov ústavného súdu už nebol priestor.

15. Vzhľadom na uvedené a skutočnosť, že najvyšší súd v napadnutom rozsudku riadne, logicky a preskúmateľne odôvodnil svoje úvahy a závery, ústavný súd dospel k záveru, že (z dôvodov uvádzaných v ústavnej sťažnosti) neexistuje relevantná spojitosť medzi namietanými právami sťažovateľa na jednej strane a napadnutým rozsudkom najvyššieho súdu na strane druhej. Preto sťažnosť v celom rozsahu odmietol podľa § 56 ods. 2 písm. g) zákona ústavnom súde ako zjavne neopodstatnenú.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 7. novembra 2024

Peter Molnár
predseda senátu